

Дияк Олена Володимирівна,
доцент кафедри журналістики,
медіалінгвістики та української наукової
мови Українського державного
університету імені Михайла
Драгоманова, кандидат філологічних
наук, доцент

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ЮРИСТА: МОВНА НОРМА В СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

Комунікативна культура юриста охоплює сукупність знань, навичок і норм професійного мовлення, що забезпечують ефективну правову комунікацію. Вона охоплює здатність створювати юридичні тексти, точно формулюючи думки, дотримуючись вимог нормативності, логічності й однозначності, адже будь-яка комунікативна помилка у сфері права може мати суттєві правові наслідки. Комунікативна компетентність юриста має ґрунтуватися на розумінні того, що слово в юридичному дискурсі має силу правового факту.

Мовна норма є складником професійної діяльності юриста, позаяк саме завдяки мові реалізуються правові дії – від укладення договору і складання процесуальних документів до ведення судових дебатів. Правнича діяльність потребує максимальної точності висловлення, недвоїстості термінів і конструкцій, формальної коректності та відповідності встановленому стилю. Порушення мовних норм може не лише ускладнити сприйняття тексту, а й стати причиною юридичних суперечок або неправильного тлумачення рішень.

Комунікативну культуру юриста тлумачать як інтегральну характеристику професійної особистості [4, с. 45–52], яка повинна досконало володіти державною мовою, бути мовленнєво-етично та комунікативно-поведінково компетентною, уміти адаптувати мовлення до конкретної

юридичної ситуації, а також дотримуватися норм офіційно-ділового стилю. Юрист повинен чітко аргументувати та логічно структурувати висловлювання. Як зазначає О. Сербенська, фахівець повинен володіти високою культурою мовлення, оскільки «мовна недбалість у професійному спілкуванні здатна спотворити зміст правової інформації» [5].

Мовна норма – це сукупність загальноновизнаних правил використання мовних засобів у певний період, що забезпечують правильність і єдність літературної мови. У юридичній сфері нормативність набуває особливого значення, адже дотримання норми гарантує точність і правову визначеність. За С. Єрмоленко, норма виконує регулятивну та комунікативну функції, що забезпечує уніфікованість мовлення і впорядковує комунікативну взаємодію [2]. Для юриста це означає точне використання термінів, недопущення двоїстості, дотримання синтаксичних норм для уникнення різночитань та застосування усталених мовних формул.

Юридичні тексти вирізняються високим рівнем стандартизованості, усталеними словотвірними моделями, темпоральними та модальними конструкціями [3]. Порухення цих норм може спричинити неоднозначність документів або юридичні прогалини, які негативно вплинуть на результат провадження.

У судовій практиці мовна норма виступає інструментом реалізації принципів верховенства права, змагальності, рівності сторін та прозорості процесу. Нормативність мовлення судді, прокурора, адвоката забезпечує точність фіксації правових фактів, недвозначність судових рішень, коректність процесуального спілкування та об'єктивне сприйняття процесу учасниками. Науковці наголошують, що порушення мовної норми в судових текстах може призвести до хибного тлумачення правових норм або неправильного застосування закону [6, с. 133–142].

Типовими мовними помилками в судовій практиці, зокрема, є термінологічні неточності – неправильне використання правових понять («вина», «делікт», «юрисдикція»), синтаксична надмірність – перевантажені речення, що ускладнюють розуміння, канцеляризми та штампи, які не містять юридичної інформації, мовні кальки, що спотворюють зміст («вступити в силу» замість «набути чинності»), а також порушення логіко-композиційної структури процесуальних документів. Юрист має уникати надмірно довгих фраз, які можуть створити підстави для різночитань.

Офіційно-діловий стиль є нормативною основою судової комунікації. На думку І. Вихованця, характерними рисами якого є точність, беземоційність, об'єктивність та однозначність [1]. У судовій практиці це виявляється в стандартизації документів, використанні термінів у чітко визначеному значенні, дотриманні реквізитів та мовних конструкцій, притаманних юридичному жанру. Мовна культура юриста передбачає також уміння виступати в суді, формулювати позицію логічно, переконливо й етично коректно.

Мовна норма в судовій практиці є невід'ємною складовою професійної компетентності юриста. Вона забезпечує точність, логічність, правову визначеність та об'єктивність судової комунікації. Недотримання мовних норм може спричинити суттєві юридичні помилки, адже якість правосуддя значною мірою залежить від якості мовлення. Тому формування комунікативної культури юриста має бути системним процесом, що охоплює вивчення мовної норми, опанування офіційно-ділового стилю, юридичної термінології та практичних навичок застосування їх.

Список використаних джерел

1. Вихованець І. Р. Основи культури мовлення. Київ : Либідь, 2011. 256 с.

2. Єрмоленко С. Я. Українська мова : Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ : Либідь, 2013. 320 с.
3. Капелюшний А. О. Стилїстика української мови та культура мовлення. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 384 с.
4. Коваль Л. П. Комунікативна культура юриста : теоретичні засади та практичні орієнтири. *Юридична освіта і практика*. 2019. № 1. С. 45–52.
5. Сербенська О. А. Антисуржик. Київ : КМ Academia, 2011. 216 с.
6. Струк Н. Дотримання мовної норми в судових рішеннях як чинник правової визначеності. *Право України*. 2020. № 4. С. 133–142.

Дудко Ірина Володимирівна,
професор кафедри української мови
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова, кандидат
філологічних наук, доцент

Федорова Анна Петрівна,
викладач кафедри ділової української та
іноземних мов навчально-наукового
інституту права та психології, аспірантка
кафедри української мови Українського
державного університету імені Михайла
Драгоманова

ВЖИВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ ІНТЕНСИФІКАТОРІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Сучасне українське політичне мовлення формується в умовах постійних суспільних трансформацій, загальнонаціональних особливостей, зовнішнього і внутрішнього інформаційного тиску, що зумовлює його прагматичну й емоційну спрямованість. У боротьбі за прихильність, довіру,